

PEMBINAAN KAREKTOR UNGGUL MURID MENERUSI AKTIVITI KOKURIKULUM

Rosnidar Mansor, Aslina Ahmad, & Nik Azmah Nik Yusuff
Universiti Pendidikan Sultan Idris

ABSTRAK

Pelbagai ragam krisis akhlak dan moral kini terus menular dan merebak dalam masyarakat khasnya dalam kalangan remaja dan murid sekolah. Masalah disiplin dalam kalangan murid sekolah bukanlah satu isu baru dan sering mendapat perhatian oleh semua pihak. Penglibatan murid sekolah dalam pelbagai masalah disiplin ini pastinya memberi kesan negatif bukan sahaja kepada prestasi akademik murid tersebut tetapi turut menjadi halangan kepada hasrat kerajaan untuk membentuk modal insan yang mempunyai karektor unggul. Oleh yang demikian, kajian ini bertujuan untuk mengenal pasti bagaimana karektor unggul murid dapat dibina menerusi aktiviti kokurikulum di tiga jenis sekolah yang berbeza. Seramai 32 orang responden yang terdiri daripada guru dan murid sekolah rendah dan menengah yang terlibat secara langsung dalam aktiviti kokurikulum di sekolah. Kajian tinjauan ini menggunakan temu bual separa berstruktur sebagai instrument utama yang digunakan. Dapatan kajian menunjuk bahawa murid yang berkarektor unggul itu merujuk kepada murid yang mempunyai ciri-ciri seimbang (akademik dan non-akademik), sahsiah dan sikap, keterampilan dan kemahiran insaniah. Selain itu, dapatan kajian juga mendapati bahawa guru dan murid tahu bahawa aktiviti kokurikulum di sekolah dapat membina murid yang berkarektor unggul. Walau bagaimanapun, hanya sebilangan guru sahaja yang menggunakan aktiviti kokurikulum dalam menyelesaikan masalah disiplin murid. Oleh itu, berdasarkan pendekatan yang digunakan sekolah, pengkaji telah berjaya menghasilkan model pembinaan karektor unggul murid menerusi aktiviti kokurikulum.

Kata kunci: Pembinaan karektor unggul, kokurikulum, sekolah, model

ABSTRACT

Multifaceted crisis of morality is now spreading, spread in society, especially among teenagers and school children. Disciplinary problems among school children is not a new issue and often unnoticed by all parties. The involvement of students in a variety of disciplinary problems is certainly a negative impact not only on the academic performance of the students but also an obstacle to the government's desire to form a human capital with superior character. Therefore, this study aims to identify how students define noble character can be built through extracurricular activities in three different types of schools. A total of 32 respondents' consisting of students and teachers of primary and secondary schools who are involved in extracurricular activities at school. Survey research with semi-structured interviews as the main instrument used. The findings show that students with noble character refer to students who have the balanced characteristics (academic and non-academic), personality and attitudes, good appearances and soft skills. Findings also found that teachers and students know that extracurricular activities in schools can build student noble character. However, only a certain number of teachers able to use extracurricular activities in solving students discipline problem. Based on the approach used by the schools, researchers have managed to build the model of noble character building through extracurricular activities.

Keywords: Building noble character, extracurricular, school, model

PENGENALAN

Dewasa ini masalah sosial dalam kalangan murid semakin membimbangkan (Syarif & Roslan, 2011). Setiap sekolah di Malaysia mengimpikan murid yang memiliki karektor unggul dan bebas daripada masalah disiplin. Menurut Sakai dan Malek (2014), melahirkan generasi muda yang memiliki karektor unggul adalah menjadi satu tanggungjawab yang sangat besar dan mencabar. Perkara ini seajar dengan matlamat pendidikan negara iaitu ke arah mewujudkan generasi berakhlik mulia dinyatakan dengan begitu jelas di dalam Falsafah Pendidikan Kebangsaan dan juga Falsafah Pendidikan Guru.

Falsafah Pendidikan Kebangsaan menjadi panduan lengkap dalam membentuk karektor unggul murid di sekolah. Ia turut dinyatakan dalam Akta Pendidikan 1966 iaitu:

“Pendidikan di Malaysia adalah suatu usaha berterusan ke arah lebih memperkembangkan potensi individu secara menyeluruh dan bersepada untuk mewujudkan insan yang seimbang dan harmonis dari segi intelek, rohani, emosi dan jasmani berdasarkan kepercayaan dan kepatuhan kepada Tuhan. Usaha ini adalah bertujuan untuk melahirkan rakyat Malaysia yang berilmu pengetahuan, berketrampilan, berakhhlak mulia, bertanggungjawab dan berkeupayaan mencapai kesejahteraan diri serta memberikan sumbangan terhadap keharmonian dan kemakmuran keluarga, masyarakat dan negara.”

(Akta Pendidikan 1966, Akta 550)

Semua elemen yang terdapat dalam Falsafah Pendidikan Kebangsaan ini wajar diambil perhatian dalam melahirkan modal insan yang seimbang dari segala aspek, tidak hanya pada akademik semata-mata tetapi juga dalam aktiviti kokurikulum. Kini, sekolah tidak lagi bersandarkan kepada pencapaian akademik murid sahaja tetapi juga dari segi perkembangan personaliti dan disiplin murid, merangkumi kebolehan dalam pelbagai bidang sampingan seperti kegiatan sukan, pasukan beruniform serta penonjolan sebarang bakat lain.

Chin Pek Lian et al., (2005) dalam (Esa & Jamaludin, 2009) menyatakan yang kokurikulum dapat memberi banyak manfaat dan kepentingan kepada murid. Aktiviti kokurikulum penting dalam membantu melengkapkan dan memperkuatkannya proses pembelajaran dalam bilik darjah, di samping dapat menunjukkan perubahan tingkah laku serta mempengaruhi sahsiah murid (Hasan, Abdul Kadir & Asimiran, 2013). Kokurikulum merupakan satu saluran yang dapat menggalakkan perkembangan bakat dan sifat kreativiti seseorang murid. Kenyataan ini turut disokong oleh Fadzil (2010) bahawa aktiviti kokurikulum boleh membina dan meningkatkan disiplin, minat dan bakat murid. Sekali gus, aktiviti kokurikulum juga dapat memberi pengalaman baru kepada murid dan seterusnya memupuk semangat tersebut merupakan faktor positif dalam pembentukan disiplin.

PERNYATAAN MASALAH

Pelbagai ragam krisis akhlak dan moral kini terus menular, merebak dan mewabak dalam masyarakat khasnya dalam kalangan remaja dan murid sekolah. Masalah disiplin dalam kalangan murid sekolah bukanlah satu isu baru dan sering mendapat perhatian oleh semua pihak. Penglibatan murid sekolah dalam pelbagai masalah disiplin ini pastinya memberi kesan negatif bukan sahaja kepada prestasi akademik murid tersebut tetapi turut menjadi halangan kepada hasrat kerajaan untuk membentuk modal insan yang mempunyai karektor unggul. Hairunnaja Namuddin (2003) dalam (Bakar & Akmam 2007) masalah disiplin merujuk kepada kelakuan yang dikatakan sebagai kenakalan remaja adalah perbuatan seperti melawan ibu bapa, mencabar ataupun melawan guru, ponteng sekolah, memeras ugut, memukul, membuli, lari dari rumah, merosakkan harta benda awam dan lain-lain perbuatan yang seumpamanya.

Apabila masalah disiplin murid tidak dibendung dengan baik, akhirnya ia akan membawa kepada satu masalah yang lagi besar, iaitu murid terlibat dengan jenayah juvana. Kementerian Pendidikan Malaysia telah merekodkan sebanyak 13, 359 murid sekolah rendah dan menengah di seluruh negara terlibat dalam salah laku disiplin berat atau yang berunsur jenayah bagi tempoh Januari hingga Jun, 2014 (Utusan Online, 2014). Manakala, laporan statistik yang dikeluarkan oleh Kementerian Dalam Negeri Malaysia (KDN) mencatatkan pertambahan sebanyak 5, 305 kes juvana iaitu 3, 399 kes pada tahun 2012 dan 8, 704 kes pada tahun 2013 (Tahir, 2014). Lebih membimbangkan lagi apabila remaja juga turut terlibat dalam kes seperti samun, kongsi gelap dan penyalahgunaan dadah. Mengapakah kes sebegini semakin hari semakin meningkat? Keadaan ini menunjukkan bahawa pelaksanaan Pendidikan Moral berdasarkan 16 nilai teras utama, Pendidikan Sivik dan Kenegaraan, Pendidikan Islam, pendidikan jarak jauh dan sebagainya masih tidak mampu untuk menangani masalah ini. Dengan bertambahnya kes juvana sebegini akan memberi kesan tidak baik kepada semua ahli masyarakat di negara ini. Walaupun kita tidak boleh menyalahkan sepenuhnya sektor pendidikan dalam hal ini akan tetapi kita tidak dapat dinafikan bahawa pendidik memainkan peranan penting dalam menangani masalah ini sehingga tuntas.

Berdasarkan permasalahan di atas, kajian ini bertujuan untuk mengenal pasti bagaimana karektor unggul murid itu dapat dibina menerusi aktiviti kokurikulum di sekolah. Selanjutnya, dapatkan kajian ini dapat dijadikan panduan kepada penyelidik untuk menghasilkan satu model pembinaan karektor unggul menerusi aktiviti kokurikulum.

OBJEKTIF

- a) Mengenal pasti pengetahuan guru tentang karektor unggul murid.
- b) Menganalisis masalah disiplin yang dihadapi oleh murid di ketiga–tiga jenis sekolah berkenaan.
- c) Mengenalpasti pendekatan yang digunakan oleh guru di sekolah kebangsaan, sekolah jenis kebangsaan dan sekolah berasrama penuh dalam pembinaan karektor unggul murid menerusi aktiviti kokurikulum.
- d) Mengkaji kaedah yang digunakan oleh di sekolah kebangsaan, sekolah jenis kebangsaan dan sekolah berasrama penuh dalam menangani masalah disiplin murid.

METODOLOGI

Kajian ini adalah berbentuk kualitatif dengan menggunakan kaedah tinjauan melalui temu bual. Marican (2006) menyatakan bahawa kajian tinjauan ialah satu kaedah untuk mengumpul maklumat dengan bertanya satu set soalan kepada satu sampel individu yang dipilih dari satu populasi yang hendak dikaji dan sesuai digunakan untuk mendapatkan maklumat mengenai personaliti, pandangan, tingkah laku atau sikap secara meluas dari satu kelompok yang besar.

Sampel dalam kajian ini adalah terdiri daripada 20 orang guru iaitu Guru Penolong Kanan Hal Ehwal Murid (HEM), Guru Penolong Kanan Kokurikulum, Guru Disiplin, Guru Kaunseling, dan Guru Penasihat Kokurikulum. Selain itu, kajian ini turut melibatkan 12 orang murid yang terlibat secara langsung dalam aktiviti kokurikulum. Pemilihan sampel kajian adalah secara persampelan bertujuan (*purposive sampling*) dalam kalangan guru-guru dan murid-murid di Sekolah Kebangsaan, Sekolah Jenis Kebangsaan dan Sekolah Berasrama Penuh.

DAPATAN KAJIAN

Pengetahuan Guru Tentang Karektor Unggul Murid

Dapatan temu bual bersama guru telah menemui sepuluh tema yang menjurus kepada pengertian karektor unggul murid. iaitu (1) berkemahiran (mengurus diri, kerja berpasukan dan mengurus masa dengan baik); (2) ciri-ciri seimbang (akademik dan non-akademik); (3) kepimpinan; (4) kematangan murid; (5) pembentukan diri murid; (6) pencapaian yang positif; (7) bakat dan kebolehan; (8) kembangan ilmu; (9) sahsiah diri/akhlak; dan (10) kecerdasan murid.

Berdasarkan analisis dapatan kajian, guru menyatakan bahawa karektor unggul murid merujuk kepada murid yang berkemahiran seperti mengurus diri, kerja berpasukan dan mengurus masa dengan baik. Murid tidak hanya pandai dalam pelajaran tapi turut mengambil peluang untuk menyumbang dalam bidang yang mereka minati. Walaupun dia terpaksa meninggalkan pelajarannya buat seketika kerana terlibat dengan pertandingan. Namun menurut guru yang ditemu bual, ia bukan menjadi satu masalah bagi murid yang pandai menguruskan diri dengan baik. Murid tersebut masih mampu mengejar pelajaran yang dia ketinggalan. Malahan, aktiviti kokurikulum ini sangat penting bagi mereka kerana membantu membina karektor unggul murid menerusi kemahiran dan penerapan nilai. Penerapan kemahiran dan nilai ini dapat meningkatkan tahap disiplin murid. Sebagai contoh, unit beruniform melalui aktiviti kawad kaki akan mengajar murid untuk patuh kepada arahan yang diberikan seterusnya melaksanakan tugas yang diberikan.

Murid yang mempunyai karektor unggul juga dikategorikan sebagai murid yang bijak menguruskan masa dengan baik. Penyertaan murid dalam aktiviti kokurikulum membolehkan mereka mengisi masa lapang mereka dengan aktiviti yang berfaedah. Murid dapat memaksimumkan kegiatan harian mereka dengan baik tanpa ada yang terbuang. Guru juga percaya bahawa murid yang tidak menyertai aktiviti kokurikulum ini banyak menghabiskan masa mereka melakukan aktiviti yang tidak berfaedah seperti bermain gajet, menonton televisyen dan sebagainya. Oleh itu, aktiviti kokurikulum yang ada di sekolah dapat membantu murid mengubah gaya hidup mereka untuk menjadi seorang murid yang unggul. Pendapat ini turut disokong oleh responden kajian G2 dalam sesi temu bual yang berbunyi:

"Bakat dia ni ada dua cabang, budak ni pandai tak mengurus diri? Bagi saya lah. Kalau budak ni pandai mengurus diri. Maksudnya, memang dia dah pandai belajar. Tapi dari segi...dalam masa yang sama dia juga nak menyumbangkan bakat dia dalam bidang. Kata la kan dalam bidang pertandingan bersyaran. Maksudnya dia selalu ikut latihan. Kalau sukan dia selalu ikut latihan sukan. Pelajar dah tertinggal tadi. Dia...patutnya, di sekolah dia berada...belajar kata orang 50 peratus mesti dia akan terima. Tapi

pada hari tu, dia cuma terima 10 peratus atau 20 peratus. Sebab dia dah mengikuti latihan yang lain. Tertinggal kelas. Tapi kalau budak yang bijak tadi, dia dah tertinggal kelas, dia boleh. Ketchup lagi, maksudnya dia kejar. (kod: T2 / G2 / mengurus masa dengan baik / Line: 23-24 26-27, 3-36 / p1-2)."

Pengetahuan Murid Tentang Karektor Unggul Murid

Empat belas tema yang telah dikenal pasti melalui dapatan temu bual bersama murid bagi mengetahui pengetahuan murid tentang karektor unggul murid. Tema tersebut adalah seperti (1) role model; (2) seimbang; (3) bersikap positif; (4) mempunyai ciri-ciri seperti berintegriti; (5) sempurna; (6) mempunyai kemahiran komunikasi yang baik; (7) berketrampilan; (8) perwatakan / sifat; (9) nilai-nilai kebaikan (sabar dan kuat); (10) bakat terpendam; (11) kepimpinan; (12) karektor yang tidak ada pada orang lain; (13) kelebihan yang ada pada diri seseorang individu; dan (14) cergas dan bersemangat juang.

Seramai tujuh orang murid Murid berpendapat bahawa karektor unggul murid merujuk kepada murid contoh (role model) kepada murid lain seperti mempunyai pencapaian akademik yang cemerlang, aktif bersukan, mempunyai kemahiran kepimpinan yang baik, bertanggungjawab, menghormati guru dan tegas dalam membuat keputusan. Sifat yang ada pada diri murid tersebut membolehkan dia menjadi idola kepada semua murid walaupun dia telah tamat belajar di sekolah tersebut. Keadaan ini menunjukkan betapa kuatnya pengaruh murid tersebut melalui karektor unggul yang dimiliki menjadikannya sebagai seorang murid contoh yang terbaik. Penyataan ini turut disokong oleh murid M7 melalui dapatan temu bual di bawah:

"Contoh baik, kami pernah mencontohi pelajar yang terdahulu sebab dia seorang yang aktif dalam sukan, kepimpinan dia bagus, keputusan dia yang paling tinggi. Sampai sekarang kami masih mencontohi dia. (kod: T2 / M7 / role model / Line: 225-227 / p9)."

Manakala, seramai empat orang murid menyatakan bahawa karektor unggul murid adalah ciri-ciri seimbang yang ada pada murid tersebut. Murid yang unggul ini tidak hanya cemerlang dalam satu bidang sahaja tetapi juga pada bidang yang lain. Tambahan itu, murid yang unggul perlu seimbang dari segi akademik dengan bidang yang lain seperti kokurikulum. Murid yang seimbang sering menjadi bahan bualan dalam kalangan murid kerana ciri unggul yang terserlah dalam dirinya. Oleh itu, ciri seimbang ini akan membantu melahirkan murid yang unggul dan cemerlang. Murid M4 turut menyatakan pandangan yang sama melalui hasil temu bual seperti berikut:

"Akademik pun sama juga, dia macam konsep yang sama. Bila once kita dapat grade yang tinggi, orang akan follow. Lebih-lebih pula kalau dia balance dua, kokurikulum dan akademik. Lagi orang akan kata dia ini baguslah, dia boleh dua-dua bukannya setakat KOKU sahaja tetapi akademik pun dia macam tu. (kod: T1 / M4 / seimbang / Line: 90-94 / p3)."

Masalah Disiplin Yang Dihadapi Murid Menurut Guru

Berkenaan dengan masalah disiplin yang di hadapi oleh murid menurut guru di Sekolah Kebangsaan, Sekolah Jenis Kebangsaan Tamil dan Sekolah Berasrama Penuh, dapatan temu bual telah mengenal pasti empat belas tema tentang masalah disiplin murid di ketiga-tiga buah sekolah. Antara masalah disiplin yang telah dikenal pasti ialah (1) buli; (2) bergaduh; (3) ponteng sekolah; (4) mencuri; (5) merokok; (6) merayau-rayau di kawasan sekolah; (7) membuang air kecil merata tempat; (8) membuang sampah; (9) lambat datang ke sekolah; (10) peras ugut dan meminta duit; (11) membawa barang terlarang; (12) pengaruh rakan sebaya; (13) vandalisme; dan (14) menonton video lucuah.

Seramai empat orang guru menyatakan bahawa jenis masalah disiplin yang kerap berlaku di sekolah ialah buli. Menurut guru, buli di sekolah sebenarnya berlaku secara tidak langsung. Selain itu, guru juga menyatakan yang masalah buli berlaku tidak begitu serius dan ianya bukanlah dikategorikan sebagai buli sebenarnya. Masalah buli ini tidak hanya dilakukan oleh murid yang senior tetapi juga dalam kalangan murid junior. Guru menegaskan bahawa masalah buli dalam kalangan pelajar lebih berbentuk percakapan seperti mengata atau mengejek yang tidak melibatkan tindakan yang mendarangkan kecedaran kepada pelajar lain seperti yang dinyatakan oleh guru G2 daripada temu bual bersamanya.

"Macam yang baru-baru ni tahun 1, ah...murid tu halus. Yang saya bayangkan yang membuli ni budak besar rupanya yang membuli ni budak kecil. Kecil sama kecil. Darjah 1, memang lasak agaknya budak tu."

Dia suka dekat-dekat dia tumbuk la, siapa yang budak kawan dia, dia gigit jari dia. Sebab kat Kak R jumpa, berdarah jari tu...jadi dia kena gigit berdarah, dia cakar muka kawannya tapi kata Kak R kalau mak dia marah kita cakaplah kata sebab anak dia gigit tangan kawan dia. Tapi tak datang. Maknanya mak dia menerima lah sebab anak-anak dia nakal. Buli macam tu lah tapi boleh diselesaikan. Tapi kalau setakat yang lain tu. (kod: T2 / G2 / buli / Line: 269, 274-276, 278-284 / p11)."

Selain buli, seramai empat orang guru menyatakan bahawa bergaduh juga merupakan antara masalah disiplin yang sering berlaku di sekolah. Namun masalah gaduh ini berlaku secara tidak langsung iaitu berpunca daripada sikap murid itu sendiri yang suka mengejek kawan lain dan akhirnya mencetuskan pergaduhan. Apabila murid yang diejek itu tidak berpuas hati maka berlakulah pergaduhan. Selain itu, murid yang bermasalah ini juga merupakan murid yang mempunyai tahap kesedaran yang rendah menyebabkan mereka kerap melakukan kesalahan. Guru mendapati bahawa murid yang terlibat dengan masalah gaduh ini sebenarnya memerlukan perhatian lebih daripada orang sekeliling.

Masalah Disiplin Yang Dihadapi Murid Menurut Murid

Dapatan temu bual bersama murid telah menemukan tiga jenis masalah disiplin murid sekolah iaitu buli, merokok dan ponteng latihan sukan. Seramai empat orang murid menyatakan bahawa buli merupakan masalah disiplin yang kerap berlaku dalam kalangan murid sekolah. Menurut murid yang telah ditemu bual, masalah buli yang berlaku tidak melibatkan perkara yang mendatangkan kecederaan kepada murid lain. Masalah buli yang dimaksudkan adalah seperti menyuruh murid lain untuk melakukan sesuatu perkara seperti membeli makanan atau barang untuknya. Murid turut menyatakan bahawa masalah buli ini berlaku kerana mereka berasa bosan. Oleh itu, mereka melakukan sesuatu yang mereka anggap menyeronokkan iaitu membuli kawan yang lain. Penyataan ini disokong oleh murid M8 dalam dapatan temu bual seperti yang dinyatakan dibawah:

"Minta tolong belikan barang dari atas. (kod: T2 / M8 / buli / Line: 161 / p7)."

Manakala, murid M10 menyatakan bahawa merokok juga merupakan antara masalah disiplin yang berlaku di sekolah. Merokok ini selalunya berlaku dalam kalangan murid lelaki. Tabiat merokok khususnya murid pada hari ini semakin membimbangkan semua pihak. Malah murid yang merokok bukan sahaja membabitkan murid lelaki bahkan kini sudah menular dalam kalangan murid perempuan di sekolah. Walau bagaimanapun, masalah merokok yang melibatkan murid perempuan merupakan kes terpencil iaitu masih dalam kawalan pihak sekolah. Ini dinyatakan oleh murid M10 melalui dapatan temu bual yang dijalankan.

"Selalunya kalau budak-budak lelaki lah kan. Kalau pelajar lelaki sering dikaitkan dengan rokok. (kod: T2 / M10 / merokok / Line: 187-188 / p8)."

Masalah disiplin yang ketiga yang telah dikenal pasti daripada dapatan temu bual bersama murid M9 ialah ponteng. Masalah ponteng yang dimaksudkan adalah tidak datang ke sesi latihan sukan. Malahan, masalah ponteng merupakan masalah disiplin yang paling ketara sekali berlaku di sekolah. Seperti yang kita sedia maklum bahawa penyertaan murid dalam aktiviti kokurikulum adalah wajib. Oleh itu, ketidakhadiran murid dalam kegiatan kokurikulum adalah satu kesalahan yang menyebabkan murid tersebut boleh dikenakan tindakan disiplin seperti tindakan ke atas kesalahan ponteng sekolah atau ponteng kelas. Murid M9 turut menyatakan pendapat yang sama seperti yang berikut:

"Tidur, ponteng tak datang latihan sukan. (kod: T2 / M9 / ponteng / Line: 253 / p11)."

Pendekatan Dalam Pembinaan Karektor Unggul Murid Menerusi Aktiviti Kokurikulum Menurut Guru

Hasil dapatan temu bual untuk mengenal pasti pendekatan yang digunakan oleh ketiga-tiga sekolah dalam pembinaan karektor unggul murid menerusi aktiviti kokurikulum. Hasil temu bual bersama guru telah mengenal pasti tiga tema utama merujuk kepada pembinaan karektor unggul murid menerusi aktiviti kokurikulum iaitu (1) ruang pembentukan karektor murid atau serlahkan bakat; (2) isi kandungan aktiviti kokurikulum atau kemahiran-kemahiran yang diterapkan; dan (3) mewajibkan penyertaan dalam aktiviti kokurikulum.

Menurut tiga orang guru, karektor unggul murid boleh dibina di sekolah menerusi aktiviti kokurikulum kerana aktiviti kokurikulum memberi ruang kepada pembentukan karektor murid dan menyerlahkan bakat yang ada pada diri murid. Bakat murid dapat dibentuk melalui pertandingan yang diadakan seperti menyanyi, bercerita, tilawah Al-Quran dan sebagainya. Murid boleh menggunakan aktiviti kokurikulum sebagai platform untuk menyerlahkan bakat yang ada pada diri mereka. Guru percaya bahawa program yang telah dirancang juga sangat membantu mengenal pasti murid yang berbakat dalam membina murid yang berkarektor unggul.

Dalam bilik darjah, bakat murid tidak dapat diserlahkan sepenuhnya kerana mereka lebih banyak fokus kepada akademik, tetapi penglibatan dalam aktiviti kokurikulum membuka peluang kepada murid untuk memperkenalkan bakat masing-masing. Aktiviti kokurikulum yang pelbagai sangat membantu dalam mencungkil bakat murid. Kokurikulum merupakan pendidikan di luar bilik darjah untuk memberi pengalaman baru kepada murid yang tidak boleh diperoleh dalam bilik darjah. Kerektor unggul murid tidak dapat dibina sepenuhnya dalam bilik darjah kerana guru lebih banyak memfokuskan kepada teori pembelajaran sahaja. Manakala, aktiviti kokurikulum pula merupakan praktikal bagi murid untuk mengasah potensi diri untuk melahirkan seorang murid yang berkarektor unggul. Aktiviti kokurikulum ini menjadi nilai tambah kepada praktikal murid yang hanya dapat dibentuk melalui aktiviti kokurikulum kerana dapat menyalurkan teori yang telah dipelajari dalam bilik darjah. Guru G8 turut mempunyai pandangan yang sama melalui hasil temu bual yang di bawah:

“Dalam aktiviti KO ni, disitu kita boleh cungkil bakat dia. Maknanya kalau dalam kelas di orang belajar saja kan tapi bila masuk KO persatuan macam tu, budak ini kalau kita tengok dalam aktiviti MPQ yang bercerita dalam agama ke atau bercerita dalam bahasa Melayu ke. Bila kita masukkan dalam persatuan. Di situ kita buat aktiviti, dia berani bercakap, budak ini boleh di asah bakat bercerita. Ataupun nasyid, bila kita suruh baca seorang-seorang kan, dia nyanyi ke, dia ni ada bakat nyanyi. Jadi walaupun dia tak mantap dalam akademik tapi kita boleh asah dia... (kod: T4 / G8 / ruang serlahkan bakat / Line: 731, 733-736, 738-739, 741-742, 744, 746 / p30-31).”

Manakala, seorang guru berpendapat bahawa karektor unggul murid boleh dibina menerusi aktiviti kokurikulum kerana isi kandungan aktiviti kokurikulum itu yang banyak menerapkan nilai dan kemahiran yang boleh membina karektor unggul seseorang murid. Guru menyatakan murid akan mendapat manfaat yang banyak dengan melibatkan diri dalam aktiviti kokurikulum. Kemahiran dan nilai yang dipelajari boleh membantu murid mengubah diri menjadi lebih baik dan seterusnya menjadi seorang murid yang unggul.

Kajian juga telah mengenal pasti seorang guru yang menyatakan bahawa karektor unggul murid boleh dibina menerusi aktiviti kokurikulum apabila murid diwajibkan menyertai aktiviti kokurikulum. Penyertaan wajib murid dalam aktiviti kokurikulum akan membantu guru mencungkil bakat yang ada pada diri murid. Aktiviti seperti ini tidak dapat dijalankan semasa proses pengajaran dan pembelajaran dalam bilik darjah kerana kekangan masa dan fokus pembelajaran yang berbeza. Dengan mewajibkan murid menyertai aktiviti kokurikulum maka murid akan berpeluang menyerlahkan bakat masing-masing. Ini dinyatakan sendiri oleh guru G9 dalam temu bualnya seperti yang dinyatakan dibawah:

“Sebab situ dia melibatkan semua, diwajibkan semua jadi kalau kita mewajibkan semua jadi kita nampak di situ bakat mereka terserlah. (kod: T4 / G9 / mewajibkan penyertaan dalam aktiviti kokurikulum / Line: 410-411 / p17).”

Pendekatan Dalam Pembinaan Karektor Unggul Murid Menerusi Aktiviti Kokurikulum Menurut Murid

Dapatkan temu bual bersama murid pula telah mengenal pasti tiga tema utama yang membawa kepada pembinaan karektor unggul menerusi aktiviti kokurikulum di sekolah. Antara tema yang telah dikenal pasti ialah (1) penerapan kemahiran seperti bekerjasama, semangat berpasukan, menepati masa, sabar dan kuat, tak mudah berputus asa, mengurus tekanan dan berdisiplin; (2) menstabilkan antara akademik dan kokurikulum; dan (3) peranan dan perancangan sekolah yang mantap.

Seramai lapan orang murid yang terdiri daripada murid menyatakan bahawa karektor unggul murid boleh dibina di sekolah menerusi aktiviti kokurikulum kerana adanya penerapan kemahiran seperti bekerjasama, semangat berpasukan, menepati masa, sabar dan kuat, tak mudah berputus asa, mengurus tekanan dengan baik dan berdisiplin.

Kemahiran ini merupakan asas penting pembinaan karektor unggul murid yang harus diterapkan guru menerusi aktiviti kokurikulum. Pelbagai pengetahuan dan pengalaman yang diperoleh membolehkan pelajar itu menjadi unggul di mata masyarakat. Dapatkan temu bual bersama murid M8 turut menyokong kenyataan di atas.

“Kalau dalam sukan yang berkumpulan dia dapat mengajar kita untuk lebih bekerjasama dengan yang lain. Kita kena chemistry antara kumpulan untuk dapatkan team yang kuat. Dia kena belajar untuk lebih rapat dengan yang lain. (kod: T2 / M8 / penerapan kemahiran / Line: 74-77 / p3).”

Seorang murid berpendapat bahawa karektor unggul murid boleh dibina di sekolah menerusi aktiviti kokurikulum kerana ianya menstabilkan antara akademik dan kokurikulum pelajar. Penglibatan murid dalam kegiatan kokurikulum membolehkan murid kekal cergas dan sihat. Sebagai contoh, aktiviti sukan membantu murid untuk menjadi lebih cerdas dan bersemangat untuk belajar. Sukan amat berkait rapat dengan kesihatan tubuh badan kita dan kebolehan minda kita untuk berfikir dengan waras dan rasional serta memberikan kelebihan mental dan fizikal yang cergas. Murid harus memastikan badan sentiasa berada dalam keadaan sihat agar otak terus cerdas supaya dapat mengikuti sesi pembelajaran dan aktiviti kokurikulum dengan lebih sempurna. Ini merupakan antara kepentingan aktiviti kokurikulum kepada murid yang mana dapat mengimbangkan dan menyepadukan pembentukan diri murid dari aspek jasmani, emosi, rohani, intelek dan sahsiah. Dapatkan temu bual bersama murid M10 turut menyatakan perkara yang sama iaitu:

“Contoh macam sukan daripada sukan tu mungkin dia lebih cerdas dan bersemangat untuk belajar. Otak dia lagi function lah. Mencerdaskan otak. Bukan untuk sukan sahaja tapi akademik juga. (kod: T2 / M10 / menstabilkan antara akademik dan kokurikulum / Line: 137-138, 140, 143 / p6).”

Menurut murid M3, karektor unggul murid boleh dibina di sekolah menerusi aktiviti kokurikulum kerana peranan dan perancangan sekolah yang mantap. Sekolah memainkan peranan penting dalam membina karektor unggul murid menerusi aktiviti kokurikulum. Ini dapat ditunjukkan apabila sekolah melantik dalam kalangan guru sebagai penasihat untuk setiap unit kokurikulum bagi melatih dan membimbing murid menjadi seorang yang unggul. Pelbagai teguran dan nasihat diberikan supaya murid dapat memperbaiki diri dari semasa ke semasa. Menurut murid juga kadangkala mereka dimarah kerana tidak membuat kerja dengan betul. Walau bagaimanapun, ia merupakan satu teguran yang membina untuk melahirkan murid yang berjaya dalam setiap bidang yang diceburi. Sebenarnya sekolah ingin mendedahkan semua murid dengan pelbagai pengetahuan dan pengalaman yang boleh diaplikasikan dalam kehidupan sehari-hari.

Kaedah Yang Digunakan Sekolah Dalam Menangani Masalah Disiplin Murid Menurut Guru

Antara kaedah yang digunakan ialah (1) kaunseling atau bimbingan; (2) penglibatan ibu bapa; (3) dorongan atau motivasi; (4) rotan dan denda; (5) surat amaran; (6) marah dan pujuk; (7) ganjaran kepada murid yang memberi maklumat tentang salah laku murid; (8) penglibatan komuniti setempat; (9) lawatan ke rumah (10) tindakan segera; (11) melantik murid yang bermasalah sebagai pemimpin / menurunkan kuasa kepada murid; (12) sukan (futsal); (13) laporan secara dalam talian kepada kementerian; dan (14) taekwando.

Majoriti 8 daripada 20 orang guru bersetuju bahawa pendekatan atau kaedah utama yang digunakan dalam menyelesaikan masalah disiplin murid ialah melalui kaunseling ataupun bimbingan. Masalah disiplin yang berlaku ditangani dengan memberikan nasihat atau kaunseling kepada murid yang bermasalah untuk mengubah sikap dan patuh kepada peraturan sekolah. Guru juga menyatakan bahawa murid yang kerap kali melakukan kesalahan disiplin akan didaftarkan untuk mengikuti program yang dianjurkan oleh bahagian unit bimbingan dan kaunseling sekolah. Kaunseling lazimnya digunakan bagi menangani kes masalah disiplin yang baru berlaku dan tidak berat. Ianya merupakan peringatan awal kepada murid agar tidak mengulangi kesalahan yang dilakukan. Selain itu, guru juga berpendapat bahawa kaunseling merupakan antara pilihan yang terbaik untuk menyelesaikan masalah disiplin murid. Menurut guru juga, sekolah rendah tidak boleh menghentikan atau menggantung persekolahan murid, tindakan ini hanya boleh dilakukan di sekolah menengah. Ini dijelaskan sendiri oleh guru G2 dalam dapatan temu bual bersamanya.

“Kita kaunseling, jadi kita kaunseling. Kita memang ada guru-guru bimbingan kaunseling. Kadang-kadang kita kaunseling, masih lagi perkara yang sama berlaku sebab sekolah rendah ni dia tak boleh

memberhentikan budak atau pun menggantung pelajar tu. Dia tak boleh. Sekolah menengah sahaja yang boleh. (kod: T2 / G2 / kaunseling atau bimbingan / Line: 228-232 / p9)."

Pendekatan kedua yang digunakan sekolah menurut guru dalam menyelesaikan masalah disiplin murid ialah melalui penglibatan ibu bapa. Menurut guru yang telah ditemu bual, ibu bapa akan dipanggil ke sekolah bagi membantu menyelesaikan masalah disiplin anak mereka. Sekiranya kaunseling sudah diberikan kepada murid tetapi masalah disiplin yang sama tetap berulang maka pihak sekolah akan memanggil ibu bapa untuk sama-sama membincangkan dan mencari jalan penyelesaian. Selalunya masalah disiplin yang melibatkan ibu bapa adalah kes berat seperti merokok, bergaduh, buli dan ponteng sekolah. Guru menegaskan bahawa sebaiknya ibu bapa juga terlibat sama dalam menyelesaikan masalah disiplin pelajar kerana ianya adalah tanggungjawab bersama. Guru juga mencadangkan agar ibu bapa dipanggil ke sekolah setiap kali anak mereka melakukan kesalahan disiplin. Keadaan ini akan membolehkan ibu bapa lebih peka dengan tingkah laku anak mereka dan mengambil tindakan yang bersesuaian agar anak mereka mematuhi disiplin sekolah yang telah ditetapkan. Guru G3 turut menyatakan perkara yang sama dalam dapatan temu bual seperti berikut.

"Selalunya kes berat seeloknya libatkan ibu bapa sekali. Tanggungjawab itu dekat ibu bapa. Kalau kes berat kita akan call parent suruh datang kita rujuk dengan PK HEM dan guru besar sekali. (T3 / G3 / penglibatan ibu bapa / Line: 207-210 / p8-9)."

Kaedah Yang Digunakan Sekolah Dalam Menangani Masalah Disiplin Murid Menurut Murid

Temu bual bersama murid mendapati bahawa sekolah menggunakan aktiviti kokurikulum dalam menangani masalah disiplin murid di sekolah. Pengkaji telah mengenal pasti dua tema utama yang digunakan dalam menyelesaikan masalah disiplin murid iaitu sukan dan ragbi.

Menurut murid sekolah menggunakan aktiviti kokurikulum dalam menyelesaikan masalah disiplin dalam kalangan murid. Murid berpendapat bahawa punca utama murid melakukan sesuatu perkara yang melanggar disiplin seperti membuli adalah disebabkan oleh perasaan bosan. Dengan melibatkan diri dalam aktiviti sukan, ini secara tidak langsung akan dapat mengurangkan masa mereka melakukan perkara yang tidak baik. Selain itu, aktiviti sukan juga dapat mengisi masa lapang murid bagi mengelakkan mereka daripada melakukan aktiviti yang tidak berfaedah. Ini turut disokong oleh murid M12 melalui dapatan temu bual bersamanya.

"Sebab kadang kalau dia bosan, dia buat benda jahat. So kalau dia bersukan, dia tak ada masa nak buat benda-benda yang jahat. (kod: T2 / M12 / sukan / Line: 167-168 / p7)."

Seterusnya, murid yang ditemu bual juga menyatakan bahawa masalah merokok dalam kalangan murid di sekolah boleh diatasi melalui aktiviti sukan. Mereka berpendapat bahawa murid aktif dalam sukan kerana mereka mahukan kehidupan yang sihat dan bebas daripada penyakit. Melalui aktiviti sukan, murid dapat belajar bagaimana untuk hidup sihat seperti orang bersukan yang lain. Dari situ murid akan tahu bahawa merokok boleh memudaratkan kesihatan dan bertindak meninggalkan tabiat yang tidak sihat itu. Masalah merokok dalam kalangan murid sekolah bukan hanya memberi kesan kepada kesihatan tetapi juga memberi impak kepada disiplin diri mereka. Ini dinyatakan dengan jelas oleh murid M10 seperti yang dilapirkan dibawah.

"Selalunya kalau budak-budak yang aktif dengan sukan, dia aktif mestilah dia nak sihat. Dia juga akan belajar how to be sihat. Macam mana nak sihat macam orang-orang yang bersukan yang lain. Jadi dia tahu rokok tu pun dah boleh buat diri kita ini sakit. Tak kan dia nak sakit. Itu dia akan elak buat benda yang menghisap rokok. (kod: T2 / M10 / sukan / 187-193 / p8)."

Manakala, murid M8 pula berpendapat bahawa sukan ragbi turut membantu dalam menyelesaikan masalah disiplin dalam kalangan murid. Menurutnya, murid bermasalah yang masuk dalam sukan ragbi akan melatih mereka patuh kepada arahan yang diberikan oleh kapten mereka. Secara tidak langsung keadaan ini dapat mengubah sikap mereka agar tidak melakukan kesalahan disiplin lagi. Kegiatan sukan seperti ini juga akan mendisiplinkan murid untuk menjadi pendengar yang baik dan ahli yang patuh kepada arahan. Ini juga mengajar murid untuk berfikir sebelum membuat tindakan yang boleh memberi kesan tidak baik kepada diri mereka.

PERBINCANGAN

Berdasarkan dapatan kajian daripada persoalan kajian pertama menunjukkan terdapat elemen pembinaan karektor unggul murid yang wujud menerusi aktiviti kokurikulum di sekolah. Pengkaji mendapati pengetahuan guru dan murid tentang karektor unggul murid adalah tinggi. Guru secara tidak langsung telah menerapkan nilai dan kemahiran dalam membina karektor unggul. Pengetahuan guru dan murid tentang karektor unggul murid adalah hampir sama. Penyataan di atas turut disokong oleh kajian yang dilakukan oleh Miftah (2015) yang menyatakan bahawa individu yang berkarektor unggul adalah seseorang yang berusaha melakukan perkara-perkara yang terbaik terhadap Tuhan, dirinya, persekitarannya, bangsa, negara, serta dunia yang pada umumnya mengoptimalkan potensi dirinya dan disertai dengan kesedaran, emosi dan motivasi. Melalui hasil dapatan kajian ini jelas menunjukkan bahawa karektor unggul murid tidak hanya menjuruskan kepada murid tersebut sahaja tetapi juga persekitarannya.

Selain itu, pengkaji turut mendapati bahawa karektor unggul murid ini merupakan satu tahap pencapaian tertinggi yang menggambarkan kecemerlangan seseorang murid. Kefahaman guru dan murid terhadap karektor unggul murid juga tidak terbatas kepada satu aspek sahaja tetapi dilihat dari perspektif yang lebih luas. Hasil dapatan ini turut disokong oleh Kamarul Azmi (2007) dalam (Toti, Amir & Rahman, 2014) menggambarkan sahsiah diri sebagai sifat-sifat keperibadian seseorang yang boleh membezakannya daripada orang lain. Sahsiah diri yang dimaksudkan merangkumi gaya hidup, kehendak, kepercayaan, nilai dan perasaan, sikap dan sifat mahupun watak seseorang individu.

Selain itu, data penyelidik turut membuktikan kes masalah disiplin ringan dan sederhana adalah masalah disiplin yang paling kerap terjadi di sekolah. Dapatan kajian ini menyokong dapatan kajian yang dilakukan oleh Suboh, Azizi dan Hamzah (2011) iaitu masalah disiplin kenakalan yang paling dominan dilakukan oleh murid di sekolah adalah masalah jenis vandalisme. Manakala, masalah disiplin fizikal dalam dapatan kajian beliau menunjukkan masalah disiplin buli adalah masalah disiplin fizikal paling dominan dilakukan oleh murid di sekolah. Ini sedikit bertentangan dengan dapatan kajian yang diperoleh iaitu masalah disiplin vandalisme bukanlah masalah disiplin dominan yang dilakukan oleh murid sekolah. Manakala dalam dapatan kajian menunjukkan bahawa buli merupakan masalah disiplin dominan yang dilakukan oleh murid di sekolah.

Hasil dapatan kajian ini menyokong dapatan Sang (2008) di mana beliau telah membahagikan empat kategori masalah disiplin murid iaitu jenayah, kelakuan negatif, membolos dan menipu. Masalah disiplin jenayah merujuk kepada masalah disiplin seperti merosakkan harta benda sekolah, mencuri, berlawanan, memeras ugut, bergaduh dan membaca atau melukis gambar lucu. Manakala, masalah disiplin kategori kelakuan negatif pula adalah seperti menghisap rokok, membuli murid yang lemah, tidak membuat tugas dan menentang arahan guru. Kategori masalah disiplin membolos merujuk kepada masalah disiplin seperti ponteng kelas, ponteng sekolah, ponteng aktiviti kokurikulum dan datang lambat ke sekolah. Seterusnya, kategori masalah disiplin menipu adalah seperti bercakap bohong dan berpura-pura sakit.

Merujuk kepada dapatan kajian yang telah diperoleh menunjukkan antara masalah disiplin yang sering berlaku di sekolah rendah ialah melibatkan kes ringan dan sederhana. Ini turut disokong dari hasil dapatan kajian penyelidik melalui temu bual peserta kajian di mana empat daripada peserta kajian menyatakan kes masalah disiplin ponteng dan bergaduh adalah masalah disiplin yang biasa berlaku di sekolah yang dikaji. Dapatan ini turut menyokong dapatan kajian yang dilakukan oleh Badrulzaman (2006) yang mendapati bahawa masalah disiplin ponteng sekolah merupakan salah satu antara masalah disiplin yang tertinggi dicatatkan. Malahan, beliau juga menegaskan bahawa tidak dinafikan masalah ponteng sekolah merupakan faktor utama yang boleh menjebakkamurid kepada pelbagai masalah disiplin.

Dapatan kajian bagi persoalan kajian ini juga menunjukkan bahawa kes masalah disiplin berat yang dilakukan murid adalah dalam jumlah yang sangat kecil dan masih dalam kawalan pihak sekolah. Kebanyakan murid hanya melakukan masalah disiplin ringan atau kecil yang masih boleh diselesaikan dan tidak melibatkan pihak berkuasa seperti polis. Hasil daripada dapatan bagi persoalan kajian kedua ini juga menyokong kajian yang telah dijalankan oleh Rokiah (2000a: 461-497) dalam (Hashim & Ibrahim, 2014) yang bertajuk ‘Salah Laku di Kalangan Pelajar Sekolah Menengah: Pengalaman Bersama Keluarga, Rakan Sebaya dan Sekolah.’ Kajian yang dijalankan ke atas 355 orang murid sekolah menengah di bandar menunjukkan bahawa secara umumnya penglibatan murid dalam salah laku berat seperti memeras ugut, mencuri, membuli dan berjudi adalah rendah iaitu kurang daripada 10%.

Namun, kebanyakan murid hanya terlibat dalam salah laku ringan seperti ponteng kelas, merokok, datang lewat, menconteng meja dan dinding.

Pembinaan karektor unggul murid tidak hanya terhad sewaktu proses pengajaran dan pembelajaran dalam bilik darjah sahaja tetapi termasuklah aktiviti yang dilakukan di luar bilik darjah. Kenyataan ini turut disokong oleh Fadzil (2010) bahawa kegiatan kokurikulum berperanan dalam pembinaan karektor unggul murid yang mengambil bahagian dalam aktiviti yang dipilih. Penerapan nilai murni tidak terhad dalam mata pelajaran tertentu sahaja tetapi diperluaskan dalam semua bidang seperti aktiviti kokurikulum.

Selain itu, dapatan kajian yang dilakukan oleh Kassim dan Rustam (2015) turut mendapati bahawa kokurikulum menjadi platform yang bertujuan untuk mengimbangi antara pencapaian akademik dan pembangunan kemahiran generik dalam kalangan murid di sekolah. Dengan andaian bahawa murid tidak mendapat pengetahuan atau nilai-nilai dalam bilik darjah maka aktiviti kokurikulum mampu menyediakan pelbagai pengetahuan dan pengalaman yang diperlukan untuk perkembangan mental, bakat, jasmani, rohani dan estetika dan pembentukan nilai-nilai sosial yang positif dalam diri murid.

Sekali gus, murid harus didedahkan kepada aktiviti yang boleh menarik minat mereka bagi menggalakkan mereka hadir sekolah. Tambah beliau, seharusnya murid didedahkan dengan aktiviti kokurikulum seperti aktiviti bersukan dan kebudayaan. Ini boleh mengisi masa terluang mereka disamping menghilangkan rasa bosan terhadap pengajaran dan pembelajaran. Melalui aktiviti tersebut murid akan dapat mengurangkan tekanan kerana sepanjang hari menghadap buku serta mengulangkaji pelajaran. Disamping itu, pihak sekolah juga boleh bekerjasama dengan pihak polis, pihak penguatkuasa tempatan dan komuniti setempat untuk mencegah masalah ini. Dengan bantuan pihak polis dan komuniti setempat, pihak sekolah boleh bertindak terhadap murid yang melepak atau merayau-rayau di luar sekolah pada waktu persekolahan.

Zainal dan Hassan (2009) berpendapat bahawa masalah disiplin murid dapat diatasi melalui kaedah kaunseling atau bimbingan menjurus kepada pemantapan iman murid khususnya untuk murid beragama Islam iaitu program solat dan tazkirah agama. Asuhan rohani menjadi tonggak kepada perilaku seseorang murid. Ini biasanya dapat dilihat apabila seseorang individu itu mempunyai keteguhan iman yang kukuh pasti terhindar dari melakukan perkara keji dan berdosa malah berakhhlak mulia. Keimanan dan ketaqwaan mempunyai hubungkait yang amat erat dengan perilaku perbuatan seseorang manusia. Akhlak seseorang pasti berlandaskan akal dan pastinya akal berlandaskan hati. Jika bersih dan baik hati seseorang manusia dengan penuh dengan keimanan dan ketaqwaan pasti akalnya akan bersih dan seterusnya perbuatannya juga bersih.

PENUTUP

Pembinaan karektor unggul murid menerusi aktiviti kokurikulum sememangnya wujud. Aktiviti kokurikulum tidak harus dilihat hanya sebagai satu kegiatan yang tidak mendarangkan manfaat atau menghalang murid daripada mencapai kejayaan atau kecemerlangan. Perlu ditegaskan bahawa proses membina seorang murid yang berkarektor unggul memerlukan masa dan kerjasama daripada semua pihak. Guru perlu memainkan peranan penting dalam membina karektor unggul muridsama ada pembelajaran dalam bilik darjah mahupun menerusi aktiviti kokurikulum. Penerapan nilai dan kemahiran bagi membina karektor unggul murid, tidak harus diabaikan tetapi dimantapkan dari semasa ke semasa. Kesedaran yang tinggi tentang pentingnya karektor unggul murid akan memberi kesan positif terhadap pembangunan nilai murid.

RUJUKAN

- Adnan, H., & Raja Abdul Rahman, R. (2010). Keberkesan Pelaksanaan Aktiviti Fizikal Terhadap Pembangunan Diri Pelajar: Satu Tinjauan. ISSN: 1985-7012 Vol. 3.
- Badrulzaman Baharom. (2006). *Persekuturan Keluarga Dan Kesannya Terhadap Tingkah Laku Devian Remaja Di Daerah Pontian, johor* (Doctoral dissertation, Universiti Teknologi Malaysia).
- Bakar, A., & Akmam, M. (2007). *Perkaitan antara hubungan keluarga, pengaruh rakan sebaya dan kecerdasan emosi dengan tingkah laku delinkuen pelajar* (Doctoral dissertation, Universiti Teknologi Malaysia, Faculty of Education).
- Chua, Y.P. (2006). Kaedah dan Statistik Penyelidikan. Malaysia: MacGraw-Hill (Malaysia) sdn. Bhd.
- Esa, A., & Jamaludin, H. (2009). Peranan kokurikulum di universiti dalam membentuk keterampilan mahasiswa.

- Fadzil, N. S. H. (2010) Kepentingan Kokurikulum Dalam Pendidikan Di Sekolah Menengah. In *Proceeding of the 4th International Conference on Teacher Education*.
- Ghazali, S. M., & Hashim, M. N. (2012). Penglibatan guru secara aktif meningkatkan penyertaan pelajar menerusi penilaian 10 peratus markah kokurikulum melalui persatuan kemahiran hidup: tinjauan di Sekolah Menengah Kebangsaan Datin Onn Jaafar, Batu Pahat, Johor.
- Hasan, M. F., Abdul Kadir, S., & Asimiran, S. (2013). Hubungan persekitaran sekolah dengan penglibatan pelajar dalam aktiviti kokurikulum di Sekolah Menengah. *Jurnal Pendidikan Malaysia*, 38(2), 1-9.
- Hashim, H.F.M., & Ibrahim, S.N.L. (2014). Faktor-faktor yang mempengaruhi masalah disiplin pelajar di Kolej Komuniti Hulu Langat. Dalam Kolokium Penyelidikan & Inovasi Wilayah Selangor.
- Hassan, J., & Muhammad, N. S. (2010). Faktor-Faktor Yang Menyebabkan Masalah Ponteng Sekolah Di Sekolah Menengah Daerah Kulaijaya, Johor. *Faktor-Faktor Yang Menyebabkan Masalah Ponteng Sekolah Di Sekolah Menengah Daerah Kulaijaya, Johor*, 1-11.
- Hj Khalid, M., & Md Johan, O. (2007). *Tingkah Laku Buli Dalam Kalangan Pelajar sekolah Menengah Kebangsaan Agama Di Sarawak* (Doctoral dissertation, Universiti Teknologi Malaysia).
- Jalal, F. H., Daud, N. A., & Samad, N. A. (2015). Kesan Program Pembangunan Sahsiah Terhadap Pembentukan Karakter Pelajar. *Jurnal Bitara Edisi Khas (Psikologi Kaunseling)* Vol.8 2015.
- Jalil, A., Azyani, N., & Esa, A. (2012). Kemahiran menyelesaikan masalah menerusi aktiviti kokurikulum (khidmat masyarakat) dalam kalangan pelajar.
- Kassim, M. & Rustam, S. (2015). Inculcation of values in co-curricular activities from virtues module. *Journal of Scientific Research and Development* 2 (13): 183-188, 2015.
- Lian, C.P., Chueen, L.L., & Yeong, V.L.Y. (2005). Isu-Isu Masalah Disiplin Pelajar: Pendekatan Dan Penyelesaian.
- Lokman, M.T., & Osmayati, O. (2010). Keperluan Aktiviti Kokurikulum (Beruniform) Kepada Pelajar Tingkatan Empat Di Sekolah Menengah Kebangsaan Di Daerah Langkawi.
- Marican, S. (2006). *Penyelidikan sains sosial: Pendekatan pragmatik*. Edusystem.
- Miftah, Z. (2015). Implementasi Core Value (Nilai-Nilai Pendidikan Karakter Inti Di Perguruan Tinggi). *CENDEKIA: Media Komunikasi Penelitian dan Pengembangan Pendidikan Islam*, 8(2), 69-96.
- Mohamed, M.F. (2016). Penerapan Kemahiran Insaniah Dalam Konteks Membina Insan Berkepimpinan Di Kalangan Pelajar Melalui Aktiviti Kokurikulum Di Universiti. Dicapai pada 26 Mei 2016.
- Muhamad, S. N. (2009). *Tahap Disiplin Pelajar Sekolah Masa Kini: Satu kajian Di Maahad Ahmadi Tanah Merah* (Doctoral dissertation, Universiti Teknologi Malaysia).
- Mulyatiningsih, E. (2011). Analisis Model-Model Pendidikan Karakter untuk Usia Anak-Anak, Remaja dan Dewasa. *Yogyakarta: Universitas Negeri Yogyakarta*.
- Musa, W. A., & Othman, N. (2014). Kesedaran Kendiri Terhadap Aktiviti Kokurikulum dan Keberkesanannya Kepada Remaja.
- Rahmawati, L. (2014). Hubungan Antara Keaktifan Mengikuti Kegiatan Kepramukaan Dengan Karakter Unggul Bagi Mahasiswa Pendidikan Agama Islam Di Stain Salatiga Tahun 2014. *Skripsi*.
- Rudi Santoso, Y. (2011). Kontribusi Pendidikan Matematika Dalam Pembentukan Karakter Siswa. *Matematika dan Pendidikan Karakter dalam Pembelajaran*.
- Sakai, E.A., & Malek, M.D.H.A. (2014). Konsep Integriti Dan Nilai-Nilai Murni Terhadap Kesejahteraan Hidup Dalam Kalangan Pelajar Universiti Yang Tinggal Di Dandar Dan Luar Bandar: Satu Kajian Di Universiti Malaysia Sabah. Dalam Seminar Kebangsaan Integriti Keluarga, 2014. Fakulti Psikologi dan Pendidikan, Universiti Malaysia Sabah.
- Salamuddin, N., Harun, M. T., & Abdullah, N. A. D. (2011). Teachers' Competency in School Extra-Curricular Management. *World Applied Sciences Journal*, 15, 49-55.
- Sang, M.S. (2008). Pengurusan Hal Ehwal Murid, Puchong, Selangor: Penerbitan Multimedia Sdn. Bhd.
- Sang, M.S. (2008). Pengurusan Kokurikulum, Puchong, Selangor: Penerbitan Multimedia Sdn. Bhd.
- Suboh, A., Azizi, N., & Hamzah, M. (2011). Masalah Salah Laku Agresif Di Kalangan Pelajar Sekolah Rendah Dan Hubungannya Dengan Gaya Keibubapaan. *Journal of Education Psychology & Counseling*, 1(5), 77-93.
- Syarif, Z., & Roslan, N. M. (2011). Faktor-Faktor Yang Mempengaruhi Remaja Terlibat Dalam Masalah Sosial Di Sekolah Tunas Bakti, Sungai Lereh, Melaka. *Journal of Education Psychology & Counseling*, 1, 115-140.
- Tahir, F.N.M. (2014). Peningkatan kes juvana: Di manakah nilai seorang remaja? [Utusan Online]. Diperoleh: http://ww1.utusan.com.my/utusan/Rencana/2-0140-4411/re_07/Peningkatan-kes-juvana-Di-manakah-nilai-seorang-remaja. 03 Mei 2016.
- Toti, Z., Amir, R., & Rahman, S. (2012). Pembinaan Instrumen Jati Diri Pelajar Sekolah Menengah Di Malaysia. In *proceeding of the Social Science Research ICSSR 2014 (e-ISBN 978-967-11768-7-0). 9-10 June 2014, Kota Kinabalu, Sabah, MALAYSIA*.

- Utusan Online. (2014). 13,359 pelajar terlibat salah laku disiplin berat. [Dalam Talian]. Diperoleh: <http://www.utusan.com.my/berita/nasional/13-359-pelajar-terlibat-salah-laku-disiplin-berat-1.21677>. 03 Mei 2016.
- Wamin, A. (2014). *Hubungan Antara Sikap Guru Terhadap Aktiviti Kokurikulum Dengan Pengurusan Kokurikulum Sekolah Berasrama Penuh Di Negeri Selangor* (Doctoral dissertation, Universiti Pendidikan Sultan Idris).
- Widiastuti, H. (2012). Peran Guru Dalam Membentuk Siswa Berkarakter.
- Yusni Hati, SS. (2011). Extra-curricular Activities in Building Students' Character. *Presented on International Seminar: "Character Buinding in Instruction" At Hermina Hall of University of Darma Agung on December 12th, 2011.*
- Zainal, K., & Hassan, W. Z. W. (2009). Pendekatan Islam dalam menangani masalah disiplin tegar dalam kalangan pelajar sekolah: Satu Kajian Kes. *Journal of Islamic and Arabic Education*, 1(2), 1-14.